CENTRALNA
KOMISJA
EGZAMINACYJNA

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

PESEL

Miejsce na naklejkę.
Sprawdź, czy kod na naklejce to **E-100**.
Jeżeli tak – przyklej naklejkę.
Jeżeli nie – zgłoś to nauczycielowi.

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

POZIOM PODSTAWOWY

DATA: **17 maja 2022 r.**
GODZINA ROZPOCZĘCIA: **14:00**
CZAS PRACY: **170 minut**
LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **50**

WYPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

Uprawnienia zdającego do:

☐ dostosowania zasad oceniania.

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 14 stron (zadania 1–10). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
6. Na tej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
7. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
8. Możesz korzystać ze słowników językowych.

EMBB-P0-**100**-2205

Układ graficzny
© CKE 2021

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Міраслаў Грыка
Мозгам не ахопіш

Можна было б спадзявацца, што “łeb” генія ўсіх часоў Альберта Эйнштэйна быў такі ж вялікі, як і прыказкавы склеп. Ну, не памерам складзіка, […] а хаця б мікрараённай крамкі. З іншага боку, апошнія прадаюць сёння не што іншае, як першае, але ў хаатычным лішку. Дык ці прыводзіць лішак да хаосу? […] Сціплы спіс пакупак, які я складаю кожны раз, калі еду да адной з пасёлкавых крам, ніколі не пагаджаецца з тым, што я потым нясу дадому ў вялікіх торбах. Быццам бы я планаваў паляваць на зайца і аўтаматычна застрэліў маманта. Але што рабіць з такой непатрэбнай гарой ежы? Ці яшчэ – лішкам. Гэта была вялікая праблема чалавечага віду з самага пачатку. Я мяркую, што нашы продкі дзесяць тысяч гадоў таму сутыкаліся з падобнай праблемай. Жывучы невялікімі сямейнымі паляўнічымі групамі, калі яны палявалі на беднага маманта, яны не маглі з’есці яго адразу. І мяса хутка псавалася. Такім чынам, яны выразалі з яго найсмачнейшыя кавалачкі, а астатняе пакідалі сіпам[1]. Калі яны прагаладаліся, забівалі яшчэ аднаго няшчасніка. Прасцей кажучы, яны не маглі ўпаляваць толькі тую частку, якая ім падабалася, напрыклад, яго смачную трубу, таму яны мусілі забіваць яго – так бы мовіць – у марнатраўным цэлым. І таму мамантаў забілі да апошняга.

Падобная, калі не ідэнтычная, сітуацыя тычыцца гіпермаркетаў. Іх хуткае знішчэнне гэтак жа верагодна, як верагодна, што першабытны чалавек спрыяў знікненню мамантаў. Калі гэтая тэорыя адпавядае рэчаіснасці, яна акажацца праўдзівай у пытанні: ці лішак прычыняецца хаосу? Напрыклад, ці не лішак мозгу – прычына нашай чалавечай бяздумнасці? Мы купляем непатрэбныя тавары без умеранасці альбо дазваляем купляць нас без разбору: палітыкам, рэкламным абманшчыкам, банкам і хітрым СМІ.

У нас няма ўмеранасці. Бо мы базіруем сваё існаванне на філасофіі празмернасці – лішку палітычных абяцанняў, незаслужаным росквіце, нястрыманых надзей і патрабавальных чаканняў. І мы ганарымся сваім мозгам, які з’яўляецца прапарцыйна самым вялікім з усіх іншых відаў на Зямлі. Самых вялікіх – праўда, але і самых марнатраўных. Зразумела, за выключэннем Альберта Эйнштэйна. Яго бліскучы мозг быў на 20% меншы за паўтара кілаграма ў сярэднім чалавеку, што даказвае, што лепш мець столькі, колькі трэба. Тут важна яшчэ адно пытанне – колькі каму трэба? Такім чынам, калі б мозг Эйнштэйна быў на 10% меншы, чым сярэдні, у нас не было б знакамітага ўраўнення E=mc2. Ну, і ўскосна – мабільных тэлефонаў, мікрахвалёвых печак і камп’ютараў. Ну, а калі б ён быў на 20% большы, ці былі б сёння інтэрнэт, GPS і іншыя лічбавыя тэхнічныя цуды? Цуды, бо да гэтага часу мы не маем над імі разумовага кантролю. Давайце прызнаем гэта сабе, мы выкарыстоўваем іх даволі бяздумна і не ўсведамляючы ў поўнай меры іх сілы, падобна малпам, якія гуляюць з кубікам Рубіка, які жвава кідаюць у пустую сцяну.

Паводле М. Грыкі, *Мозгам не ахопіш* [у:] “Ніва” №42, 18.10.2020, с. 2.

[1] Сіп – від буйной птушкі.

Заданне 1. (0–2)

Да кожнага з прыведзеных ніжэй слоў падбяры і запішы сінонім.

непатрэбны – ....

праўдападобна – ....

выдатны – ....

моц – ....

Заданне 2. (0–2)

а) У якім стылі напісаны тэкст *Мозгам не ахопіш*? Выберы і пазнач правільны адказ сярод А–Г.

А. публіцыстычным
Б. мастацкім
В. афіцыйна-дзелавым
Г. навуковым

б) Падай адну характэрную рысу гэтага стылю.

....

....

Заданне 3. (0–1)

***Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* для слова *цуд* падае чатыры значэнні. З якім з іх суадносіцца гэтае слова ў трэцім абзацы? Выберы і пазнач правільны адказ сярод А–Г.**

А. Паводле рэлігійных уяўленняў – невытлумачальная з'ява, якая выклікаецца чарадзействам.
Б. Што-небудзь нечаканае, незвычайнае.
В. Пра тое, што выклікае захапленне, здзіўленне сваімі выдатнымі якасцямі, прыгажосцю і падобным.
Г. У значэнне выказніка. Дзіўна, незвычайна.

Тлумачальны слоўнік беларускай мовы, пад рэд. Я. Коласа, К. Крапівы, П. Глебкі, Мінск 1977–1984.

Заданне 4. (0–1)

Сярод прапанаваных сцверджанняў выберы і пазнач тыя два, якія з’яўляюцца аргументамі да тэзы Міраслава Грыкі пра тое, што людзі схільныя да марнатраўнасці.

А. Альберт Эйнштэйн быў геніяльным вынаходнікам і дзякуючы яму мы маем доступ да высокіх тэхналогій.
Б. Старажытныя людзі палявалі на маманта, аднак не маглі яго з’есці цалкам, таму частку пакідалі сіпам.
В. Людзі ганарацца сваім вялікім мозгам, бо прапорцыя паміж вагой мозга і вагой цела найбольш карысная ў параўнанні з іншымі відамі.
Г. Людзі схільныя купляць у крамах значна больш прадуктаў і тавараў, чым ім неабходна.

Заданне 5. (0–3)

Напішы рэзюмэ да тэксту аб’ёмам 40–60 слоў.

....

....

....

....

....

....

....

....

Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.

Наталля Кур’ян
Калорыі шчасця

На працягу ўсяго свайго жыцця людзі імкнуцца да шчасця. Аднак кожны з нас разумее яго па-свойму. Таму сакрэтаў шчасця ніяк не менш, чым людзей на Зямлі. Напрыклад, Леў Талстой лічыў: “Сапраўднае шчасце чалавека – быць карысным і мець спакойнае сумленне”. А Інгмар Бергман іранізаваў: “Шчасце – гэта добрае здароўе і дрэнная памяць”. […] Я ж з гадамі ўсё часцей пагаджаюся з народнай мудрасцю пра тое, што шчасце – гэта калі здаровыя дзеці і бацькі.

Безумоўна, універсальных рэцэптаў шчасця няма і не будзе. А вось норму шчасця навукоўцы ўсё ж такі здолелі падлічыць. Аказваецца, у шчасця і радасці таксама ёсць адзінка вымярэння. Вось толькі вымяраюцца гэтыя абстрактныя паняцці не метрамі,

кілаграмамі і мегабайтамі, а гедонамі. Гедон – гэта адна станоўчая эмоцыя, якая выклікае ў арганізме ўсплёск гармонаў радасці эндарфінаў. Для моцнага здароўя і добрага самаадчування гэтыя самыя гедоны патрэбны нам не менш, чым ежа і сон.

Слушнае пытанне: дзе тыя гедоны шукаць? Аказваецца, найбольшую асалоду нам дораць самыя простыя рэчы, якія абсалютна нічога не каштуюць: зносіны, адпачынак, хобі… Для таго, хто сядзіць на дыеце, радасцю будзе маленькі кавалачак шакаладкі, для модніцы – новая сумка або сукенка, для меламана – білет на канцэрт любімай групы […].

Галоўнае – не што нас радуе, а як часта гэта адбываецца. Лічыцца, што шчасце "ў норме", калі чалавек штодня атрымлівае каля дзесяці гедонаў. Калі іх колькасць адпавядае норме, чалавек глядзіць на свет з усмешкай. Яму не страшныя стрэсы, ён не звяртае ўвагі на прыкрыя дробязі і непрыемнасці і бачыць добрыя прыкметы ў самых звычайных рэчах. А вось калі гедонаў недастаткова, то свет гасне, жыццё губляе свае фарбы, рэчаіснасць перастае радаваць. Чалавека з недахопам гедонаў пазнаць лягчэй лёгкага: па прэсным выразе твару і апушчаных кутках вуснаў. […]

Гедоны можна назбіраць […] на "чорны дзень". Напрыклад, падчас летняга адпачынку або цікавага падарожжа. Аднак усё добра ў меру. Перавышаць норму шчасця таксама не варта. Успомніце, калі вы ў апошні раз елі вялізны кавалак салодкага торта. Якія пры гэтым у вас былі адчуванні? Напэўна, спачатку было вельмі смачна, аднак паступова задавальненне сыходзіла на нішто. Потым, напэўна, тыдзень не хацелася браць у рот салодкае. Тое ж можа здарыцца і з гедонамі: калі іх занадта шмат, жыццё становіцца не ў радасць. […] І напрыканцы адна невялікая парада. Падлічваючы свае "калорыі" шчасця, не забудзьцеся дадаць самае галоўнае – тое, што вы з'явіліся на гэтай зямлі. Бо гэта і ёсць самая вялікая радасць!

Паводле Н. Кур'ян, *Калорыі шчасця* [у:] www.belsmi.by

Заданне 6. (0–1)

У кантэксце ўсяго тэксту растлумач значэнне яго загалоўка.

....

....

....

....

Заданне 7. (0–1)

Да прыведзеных у табліцы нумароў абзацаў дапасуй па адным пытанні з варыянтаў А.–Г. Літарныя абазначэнні пытанняў запішы насупраць нумароў абзацаў.

А. У чым вымяраецца шчасце?
Б. Колькі гедонаў штодзень трэба атрымаць, каб пачувацца шчаслівым?
В. Ці зробіць нас яшчэ больш шчаслівымі большая за норму колькасць гедонаў?
Г. Ці аднолькавыя для ўсіх крыніцы шчасця?

Абзац	Пытанне
2.	
3.	
4.	

Заданне 8. (0–1)

Растлумач значэнне фразеалагізма “чорны дзень”, ужытага ў пятым абзацы.

....

....

....

Заданне 9. (0–1)

Скончы сказ. Выберы і пазнач правільны адказ з варыянтаў А–Г.

Ужытыя ў прыведзеным тэксце Наталлі Кур’ян словы *гедон, эндарфіны, калорыі* – гэта

А. дыялектныя словы.
Б. вульгарызмы.
В. агульнаўжывальная лексіка.
Г. навуковыя тэрміны.

Заданне 10. (0–37)
Wybierz jeden temat i napisz wypracowanie.

Тэма 1. Што значыць быць героем? Паразважай над пытаннем на падставе ўрыўка апавядання *Макаркавых Волька* Кузьмы Чорнага, усяго твора і выбранага тэксту культуры. Твая праца павінна налічваць не менш за 250 слоў.

Кузьма Чорны
Макаркавых Волька

– Слухай, – замагільным голасам прагаварыў ён да жонкі. – Гэтая Волька, што прыехала – доктар. Ідзі пакліч яе.

У гэты момант адчыніліся дзверы, і на парозе з'явілася Волька. Дзядзюля затрапятаўся.

– Дзе хворы? – сказала яна сваім шырокім пявучым голасам.

– Я, я хворы, – прашаптаў Сафрон Дзядзюля. – Калі ласка, ратуйце, век буду дзякаваць. Так дрэнна мне прыйшлося...

Маладая жанчына пачала яго аглядаць. Будучы паслухмяным, як ягня, Дзядзюля бесперапынна выказваў просьбы – клапаціцца аб яго здароўі.

– У вас пачынаецца запаленне лёгкіх, – сказала маладая жанчына. – Як гэта вы маглі так захаладзіцца?

– Мяне прамачыў дождж, – прахрыпеў Дзядзюля.

– Тут ёсць дзе дастаць банькі? – запытала Волька.

– Ёсць тут у адной хаце.

– Дастаньце іх, я пастаўлю. А зранку трэба будзе лякарства. Рэцэпт я напішу.

– Вы мяне выбачайце, – ныў Дзядзюля. – Я вам цвікоў не даў. Прызнацца вам, то я забыўся, што яны ёсць. Я гэтую памылку выпраўлю, абы толькі паправіцца. Лячыце мяне, як мага, прашу вас.

– Дык гэта я ў вас прасіла цвікоў? А я і не пазнала. Нічога, хвароба не страшная, паправіцеся.

Волька пайшла. Праз гадзіны дзве Дзядзюлева жонка прыйшла сказаць, што банькі прыгатаваны. Ліў дождж. Волька ішла лячыць Дзядзюлю. Яму было горш, хрып ішоў з яго горла.

– Аптэка ад вас далёка?

– На станцыі, шэсць кіламетраў.

– Я напішу рэцэпт, а вы ідзіце зараз жа запрагаць каня. Трэба адразу дастаць лякарства. Дайце на чым напісаць рэцэпт.

Дзядзюлева жонка пачала шукаць паперы і вінавата сказала:

– Ні кавалка паперы ў хаце няма, у яго ўсе справы ляжаць у канцылярыі. Хіба можа ў шуфлядзе каля вас, там нейкі звязак старых яго папераў, можа там знойдзецца.

Заплакала дзіця, і жанчына пабегла ў бакоўку. Волька адчыніла шуфляду і дастала адтуль жмут папераў. Гэта былі ўсялякія старыя рахункі і пратаколы, было некалькі пісьмаў. Волька шукала, адкуль бы адарваць кавалак няспісанай паперы. Нарэшце асобна яна ўбачыла некалькі паперын, перавязаных ніткай, і разгарнула іх. Глянуўшы ў іх, яна жахнулася, яна чытала чарнавікі Дзядзюлевых заяваў на яе. “Вось чаму я гэтулькі пакутавала, цярпела ганьбу і не меншы здзек!” Дрыжачай рукой яна адарвала ад аднаго чарнавіка палоску паперы і пачала пісаць рэцэпт. Увайшла Дзядзюлева жонка і ўбачыла, што Волька ставіць Дзядзюлю банькі.

Кузьма Чорны, *Макаркавых Волька*, [у:] www.knihi.com

Тэма 2. Зрабі аналіз верша. Пастаў інтэрпрэтацыйны тэзіс і абгрунтуй яго. Твая праца павінна налічваць не менш за 250 слоў.

Янка Купала
Асеннім вечарам

За хатай асеннія шумы,
Чуць свеціцца ў хаце газніца,
А думы, гаротныя думы,
Плывуць і плывуць, як крыніца.

Пяюць аб мінуўшым памінкі –
Бязрадасны гімн пражытому...
Быцця свайго бачыш дажынкі,
Падводзіш рахунак былому.

І лічыш, і лічыш паволі
Удачы свае і няўдачы –
Чаго меў на свеце найболей,
Чым сцежку жыцця абазначыў.

І думка адна, злыбядніца,
Назойліва цісне пытанне:
Ці ж варта было і радзіцца,
Каб толькі цярпець безустанне?!

Янка Купала, *Асеннім вечарам*, [у:] www.knihi.com

WYPRACOWANIE

na temat nr....................

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Tabelę wypełnia egzaminator!

		Liczba punktów	Suma	Uzasadnienie przyznania 0 punktów
rozprawka	A.	0 – 3 – 6		
	B.	0 – 4 – 6 – 9 – 12		
interpretacja	A.	0 – 2 – 4 – 6		
	B.	0 – 4 – 8 – 12		
	C.	0 – 1 – 2		
	D.	0 – 2 – 4		
	E.	0 – 1 – 2		
	F.	0 – 1 – 3		
	G.	0 – 2 – 4		
	H.	0 – 2 – 4		

BRUDNOPIS *(nie podlega ocenie)*